

JUSTITIEDEPARTEMENTET
103 33 STOCKHOLM

DATUM 2010-01-21
DNR D1.1-0436/2009

Yttrande över betänkandet Ökad säkerhet i domstol (SOU 2009:78), Ju 2009/7919/DOM.

Brå tillstyrker förslagen som framstår som väl övervägda. Mot bakgrund av forskningsläget diskuterar yttrandet några aspekter av betänkandet.

Som utredningen beskriver utgörs den otillåtna påverkan som sker i domstolsbyggnader främst av trakasserier och hot (Brå 2005:18, Brå 2008:8, Brå 2009:13). Våld är mycket ovanligt, i synnerhet med tillhyggen av metall eller andra föremål som skulle upptäckas i en säkerhetskontroll. Det tyngsta argumentet för en utökad möjlighet till säkerhetskontroll blir därmed att det kan fungera trygghetsskapande för domstolens personal och rättsprocessens parter.

Avdramatisera rättsprocessen

Brå delar utredningens bild av att säkerhetskontroller kan ha en viss trygghetsskapande funktion. Men det kan inte helt uteslutas att vissa av domstolens besökare får en skev bild av riskerna med att medverka i rättsprocessen, vilket kan påverka tryggheten i motsatt riktning.

Brå har i en undersökning om otillåten påverkan mot brottsoffer och vittnen (Brå 2008:8) bland annat intervjuat personer som själva hade utsatts för påverkansförsök, respektive myndighetspersoner och företrädare för den ideella sektorn som arbetade med att stödja drabbade. Ett genomgående tema i dessa intervjuer var vikten av att avdramatisera rättsprocessen. De aktuella brottsoffren och vittnena hade utsatts för eller bevittnat ett grundbrott och sedan drabbats av påtryckningar i syfte att ta tillbaka sina redogörelser. I domstolen skulle de delta i en process de ibland hade mycket begränsade kunskaper om. Till detta kom en oro eller rädsla över att möta gärningspersonen igen. Särskilt bland ungdomar (och deras föräldrar) fanns också en del mytbildning om riskerna för att utsättas för nya brott i domstolens lokaler. Att då direkt mötas av en säkerhetskontroll, med larmbågar och ordningsvakter behöver inte ha en lugnade effekt, utan kan lika väl tolkas som att det faktiskt finns en risk för att utsättas för nya brott i domstolens lokaler för dessa personer (jfr även utredningens argument på s. 139).

Mot denna bakgrund vill Brå understryka vikten av hur säkerhetskontroller och andra säkerhetsåtgärder *genomförs*. Personer som arbetar med säkerhetsfrågor (vilket också kan vara andra än ordningsvakter) i domstolsmiljö måste vara skickliga kommunikatörer. Det handlar om att med tydlighet och bestämdhet kunna kommunicera att vissa föremål och beteenden inte är tillåtna i en domstols lokaler, och att faktiskt kunna avvisa personer som inte är samarbetsvilliga. Till detta kommer att kunna förmedla en trygghet och förklara varför vissa åtgärder vidtas för dem som

är oroliga och ovana, för att avdramatisera förfarandet. Det är också viktigt att ha i åtanke att vissa personer som kommer att bli föremål för säkerhetskontroll och liknande har varit utsatta för integritetskränkande brott. Det ställer särskilt stora krav på personalens kommunikativa förmåga och förhållningssätt.

Det är också av stor betydelse att domstolens oberoende ställning värnas och manifesteras. Åtgärderna kan möjligen tolkas som riktade mot den tilltalade. Det är därför angeläget att lyfta fram hur säkerhetshöjande åtgärder av olika slag kommer båda parterna till godo.

Säkerhet i ett bredare perspektiv

Säkerhetskontroller kan också ge en falsk trygghet om inte insatser också sätts in mot de mer vanligt förekommande påverkansformerna som hot och trakasserier. Där kan förekomsten av ordningsvakter, domstolsvärdar eller annan personal i byggnadens korridorer ha en viss förebyggande inverkan. Om de dessutom tydligt säger ifrån vid stökigt beteende och avvisar störande personer ökar sannolikt brottsoffren, de tilltalade och vittnenas upplevelse av domstolsbyggnaden som en trygg och säker plats.

Forskning visar också att ytterst subtila påverkansförsök kan förekomma inne i rättssalen (Brå 2008:8, Fyfe 2001, Davis, Smith och Henley 1990, jfr även Brå 2005:18, Brå 2009:13). Det kan exempelvis handla om blickar i kombination med svepande handrörelser som ska signalera att personen kan komma till skada. En fientlig blick från någon i salen ska snabbt besvaras av en tydlig blick från rättsens ordförande om att sådant beteende inte är acceptabelt i rättssalen. Brå delar därmed utredningens bild av att särskilt ordföranden har en central roll att spela för ordning och säkerhet i rättssalen (jfr s. 130).

Även andra myndighetspersoner måste vara tydliga med att störande beteende inte tolereras om förtroendet för rättsprocessen och myndigheterna ska vara stort. I Brå:s tidigare nämnda undersökning framkom att myndighetspersoner som bagatelliserade de drabbade personernas rädsla eller inte vågade säga ifrån när det blev rörigt och hotfullt i domstolen, fick stort genomslag för personernas syn på det aktuella rättegångsförfarandet. Brå vill därför lyfta betydelsen av att alla aktörer i domstolen ser sitt ansvar för att slå vakt om en säker och trygg förhandling för alla parter. Det är betydelsefullt om man vill uppnå ett ökat förtroende för rättsprocessen och en mer positiv upplevelse för de personer som ingår (jfr s. 104).

Utredningens genomgång av tidigare enkätundersökningar bland exempelvis domare och åklagare visar att önskemålen om säkrare förhandlingslokaler har funnits länge. Att utöka möjligheterna till säkerhetskontroll och satsa mer på vakter i lokalerna kan också vara av vikt för dessa gruppers förtroende för systemet.

När det gäller domstolspersonalens säkerhet sker påverkansförsök även via telefon, brev eller e-post. Med andra ord behöver andra platser än förhandlingssalar och angränsande utrymmen beaktas (Brå 2009:13). Genom att ha utbildningar kring säkerhetsfrågor, inte minst hur man kan agera i kritiska situationer ökar den mentala

förberedelsen. Sådana utbildningar sker idag, exempelvis i Domstolsverkets regi, men exempelvis nämndemän och advokater omfattas inte av dessa insatser. Sveriges advokatsamfund och Nämndemännens Riksförbund kan här ha en uppgift.

Utredningen betonar vikten av att säkerhetskontroller inte får ske slentrianmässigt, utan att åtminstone en abstrakt hotbild måste finnas, och denna hotbild ständigt måste omprövas (s.10, s. 168). Dessutom måste ”ett godtagbart skydd uppnås med minsta möjliga inskränkning av den enskildes grundlagsskyddade rättigheter” (s. 10). Brå delar utredningens uppfattning om att sådana proportionalitetshänsyn måste tas.

Detta yttrande har fattats av undertecknad myndighetschef efter föredragning av enhetsrådet Johanna Skinnari. Vid den slutliga handläggningen deltog verksjuristen Lars Korsell och juristen Saadia Aitattaleb.

Jan Andersson

Johanna Skinnari

Referenser

Brå 2005:18. *Otillåten påverkan riktad mot myndighetspersoner. Från trakasserier, hot och våld till amorös infiltration*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå 2008:8. *Otillåten påverkan mot brottsoffer och vittnen. Om ungdomsbrott, relationsvåld och organiserad brottslighet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå 2009:13. *Otillåten påverkan mot åklagare och domare*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Davis, R. C.; Smith, B. E. och Henley, M. (1990). *Victim/Witness intimidation in the Bronx courts: How common is it, and what are its consequences?* New York: Victim services agency.

Fyfe, N. R. (2001). *Protecting intimidated witnesses*. Hampshire: Ashgate Publishing Limited.